

Hamdullah Suphi Tanrıöver

Category: Kitapcy,Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly
написано kitapcy | 23 январа, 2025

Hamdullah Suphi Tanrıöver HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER

İstanbul'da doğdu. Tanzimat dönemi devlet adamlarından ve ilk Maarif nâzırı Abdurrahman Sâmi Paşa'nın torunu, Maarif Nâzırı Abdüllatif Subhi Paşa'nın oğlu, Sâmipaşazâde Sezâi'nin yeğenidir. Annesi Kafkasya'dan esir olarak İstanbul'a getirilmiş bir Çerkez kızı olan Ülfet Havvâ Hanım'dır. Tanrıöver soyadını kendisine karşılığı olarak Atatürk vermiştir. Çocukluk yılları büyükbabasının Çamlıca'daki köşkünde ve babasının Fatih Horhor'daki konağında geçti.

İlk tahsilini Altunîzâde ve Numûne-i Terakkî idâdîlerinde tamamladı, daha sonra Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'ni bitirdi (1904). Bir süre Reji İdaresi Tercüme Kalemî, Defter-i Hâkânî Nezâreti Mektûbî Kalemî mülâzımlığı ile Şehremaneti Tercüme Odası'nda çalıştı (1905-1907). Ardından Ayasofya Rüşdiyesi'nde kitâbet, ma'lûmât-ı medeniyye ve Fransızca (1908); Dârülmuallimîn'de fenn-i terbiye ve lisân-ı Osmânî (1910); Dârülfünun Edebiyat Fakültesi'nde edebiyât-ı Türkiyye, fenn-i terbiye ve Türk-İslâm güzel sanatları tarihi dersleri verdi (1913). Balkan Savaşı'ndan sonra elden çıkan Edirne ve Trakya topraklarının Osmanlı Devleti'nde kalması için teşkil edilen komisyonla birlikte Berlin ve Petersburg'a gitti (1913).

II. Meşrutiyet'in ardından kurulan Türk Derneği, Türk Yurdu Cemiyeti, Türk Ocağı ve Türk Bilgi Derneği gibi kuruluşların faaliyetlerine katıldı; uzun süre Türk ocaklarının başkanlığını yaptı. Mayıs 1919'da İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali sebebiyle İstanbul'da düzenlenen protesto mitinglerinde yaptığı konuşmalarla dikkati çekti. Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde Saruhan mebusu olarak bulundu. İstanbul'un işgali ve Türk ocaklarının kapatılması üzerine Ankara'ya gidip fiilen Millî Mücadele'ye katıldı. Antalya mebusu olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girdi (1920); aynı yıl Maarif

vekilliğine getirildi.

Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde İstanbul matbuatına karşı Millî Mücadele'yi savunan yazılar yazdı. Bu arada Matbuat ve İstihbarat umum müdürlüğü yaptı. Mehmed Âkif'in (Ersoy) yazdığı İstiklâl Marşı'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde millî marş kabul edilmesi için özel bir çaba sarfetti. 1923'te ikinci meclise İstanbul mebusu olarak girdi. Ankara'da Etnografya Müzesi'ni kurdu. İstanbul'da Türk ocaklarını tekrar faaliyete geçirdi. 1931-1939 yılları arasında Bükreş'te büyükelçilik görevinde bulundu. 1943'te İçel, 1946'da İstanbul milletvekili seçildi. 1950'de Demokrat Parti listesinden bağımsız Manisa milletvekili, 1954'te yine Demokrat Parti'den İstanbul milletvekili oldu. 1957'de Hürriyet Partisi adayı olarak girdiği seçimi kaybedince politikadan ayrılıp Horhor'daki Subhi Paşa Konağı'na çekildi. 10 Haziran 1966'da vefat etti; mezarı Merkezefendi'deki aile kabristanındadır.

Edebiyata henüz Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nde okuduğu yıllarda yazdığı şiirlerle başlayan Hamdullah Suphi'nin "Nâmık Kemal" adını taşıyan ilk şiiri başka bir adla, aralarında amcası Sâmi Paşazâde Sezâi'nin de bulunduğu Jön Türkler'in Paris'te çıkardığı Şûrâ-yı Ümmet dergisinde yayımlanır (1902). Gençlik yıllarında daha çok Nâmık Kemal'in etkisi altında hamâsî manzumeler kaleme alır. 1909'da doğrudan doğruya sanatı gaye edinen, bir dönem başkanlığını yaptığı Fecr-i Âtî topluluğuna katılır. Bu dönemde daha çok Tefik Fikret ile Cenab Şahabeddin'in etkisinde çoğu aşk ve tabiat konulu şiirler yazarsa da daha sonraki yıllarda arkadaşı Ahmed Hâşim ile Yahya Kemal'in (Beyatlı) edebiyat ortamına hâkim olmaları üzerine şiiri terkeder.

Aynı yıllarda mizaha da ilgi duyan Hamdullah Suphi birçoğu Davul mecmuasının (1908-1909) "Vur Abalıya" sütununda olmak üzere Toplu İğne, Yutmaz, Hasad, Keçiboynuzu, İstanbulin ve Münekkid gibi takma adlarla manzume ve yazılar yayımlar. 1911'de Fecr-i Âtî topluluğu mensupları ile yeni lisan hareketini savunan Genç Kalemler dergisi yazarları dilde sadeleşme konusunda tartışmaya girince Hamdullah Suphi, Celâl Sâhir'le birlikte bu derginin yazı kadrosuna katılır. Bu

tarihten itibaren millî edebiyat akımı içinde yer almış, aruzu terkedip hece vezniyle ve sade bir dil kullanarak şiirler yazmıştır.

Şûrâ-yı Ümmet, Yeni Gazete, Servet-i Fünûn, Resimli Kitap, Musavver Muhît, Türk Yurdu, Genç Kalemler, Hak, İkdâm, Akşam, Rübâb, Hâkimiyet-i Milliye ve Muallim gibi gazete ve mecmualarda şiir, hikâye, makale ve edebî tenkitleri yayımlanan Hamdullah Suphi'nin şöhret bulduğu asıl alan hitabettir. 1912 yılında milliyetçilik hareketinin İstanbul'daki merkezi olan Türk Ocağı'na girmiş, ertesi yıl buraya başkan seçilmiş ve başkanlığı bu kuruluşun yerini halkevlerine bıraktığı 1932 yılına kadar sürmüştür.

Türk Ocağı başkanı olarak Türkçülük ve milliyetçilik meselelerinde önemli çalışma ve konuşmalarıyla tanınmış, dağılmakta olan ocağı derleyip toparlamış ve kısa sürede 230 şubesiyle faaliyetlerinin memleket sathına yayılmasını sağlamıştır. Millî Mücadele yıllarında halkı aydınlatmak amacıyla Konya ve Antalya'da görevlendirilmiş, Cumhuriyet'ten sonraki yıllarda yeni Türkiye'yi ve Cumhuriyet inkılâplarını öven konuşmalarıyla halk kitlesi üzerinde etkili olmuştur.

Hamdullah Suphi'nin "İslâm Birliğinin Geçirdiği Safhalar", "Sanat ve İstiklâlimiz", "Bugünkü Tehlikeler ve Halk Önderleri", "Milliyet Düsturları", "Sovyet Rejimi", "Arap Birliği Hakkında Tarihî Mütalaalar" başlıklı yazı ve konuşmalarında sağlam bir tarih bilgisi ve şuuruna sahip olduğu dikkati çeker.

Türk milletini ayakta tutan ve bekasını sağlayan milliyetçilik anlayışını üç temel unsur üzerine kurar. Bunlar dil, din ve dilek birliğidir; ancak vatan olmadıktan sonra bunların hiçbirinin önemi yoktur. Ona göre Haçlılar'ın parçalayıp yutmaya çalıştığı son Türk yurdu Anadolu'dur; Anadolu'yu ayakta tutacak tek yol ise millî kültürdür. Hamdullah Suphi 1925'te Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki görüşmeler sırasında tekke ve zâviyelerin kapatılmasına dair kanuna da itiraz etmiştir.

Eserleri: Nâmık Kemal Bey Magosa'da (İstanbul 1909), La

question arménienne et un point de vue turque (Berlin 1919), Dağ Yolu (hitâbeler, I-II, İstanbul 1928-1931), Günebakan (makaleler, Ankara 1929), Anadolu Millî Mücadelesi (Ankara 1946), Hamdullah Suphi Tanrıöver'den Seçmeler (haz. M. Necati Sepetçioğlu, İstanbul 1971). Eserlerinden Dağ Yolu yeni harflerle (haz. Fethi Tevetoğlu, Ankara 1987) ve Günebakan açıklayıcı notlarla (haz. Fevziye Abdullah Tansel, Ankara 1986) tekrar yayımlanmıştır.

Kaynakça: Abdullah Uçman, TDV İslam Ansiklopedisi. Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly